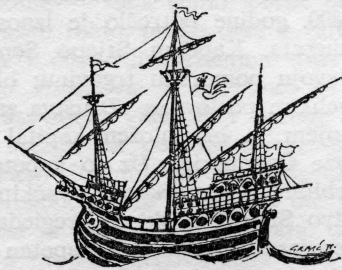

JOSIP LUETIĆ

O pomorsko-osiguravajućim društvima u Dubrovačkoj Republici

Napomena prof. dra Žarka Muljačića da o prvim dubrovačkim u modernom smislu osiguravajućim društvima ništa nije objavljeno — na mjestu je. Međutim, ne stoji tvrdnja da se u dokumentima arhiva Dubrovačke Republike nalazi malo tragova o poslovanju tih društava. Muljačić je također u pravu kada kaže da se poslovne knjige, protokoli i registri tih osiguravajućih društava još nisu pronašli. U međuvremenu pronađena je samo jedna bilježnica (registar) »Tocchi di Sicurtà«. Osim toga u našem arhivskom istraživanju često smo nailazili na spomen i pozivanje na te »tocchi di sicurtà«.

O onom najznačajnijem faktoru — o čovjeku, o ljudima — koji su bili angažirani u dubrovačkim osiguravajućim društvima imamo nešto više vijesti — više od onih koje su mogle biti eventualno sačuvane i u društvenim poslovnim knjigama. U našem daljnjem izlaganju najprije donosimo popis imena i prezimena ljudi angažiranih u ovim osiguravajućim društvima.

Inicijatori, osnivači, organizatori, upravljači i akcionari — osnivači dubrovačkih osiguravajućih društava u modernom smislu bili su slijedeći: Abram Natan Ambonetti, Rafo Andrović, Jozo Bota, Ivo Božov Božović, Ivo Jakov Božović, S. Glumac, N. Haitilović, I. Ivanković, I. Ivanović, I. A. Kaznačić, S. Kerša, M. Krtica, P. Kulišić, Mojsije Vita Lovi-Mandolfo, Ivo Maskarić, Ivo Mostahinić, I. Mesi, Antun Miletić, Tomo Mitrović, P. Novaković, Pavo Radmili, N. Rigi, N. Rustan, Abram Pardo, Leona Pardo, Luko Pasarević, S. Senkić, I. Sinica, Marin Niko Sorgo (jedini iz dubrovačke patricijske obitelji), M. Stahorović, N. Svilokos, M. Tomašević, Baldo Trojani, Pero Trojani, I. L. Vlajki.

Nadalje, ovo su glavni akcionari tih društava: D. Amadio, A. Ambonetti, R. N. Ambonetti, R. Andrović, Anica Ašik, M. Đ. Bona, I. B. Božović, I. J. Božović, B. Braili, I. Bosdari, I. Buč, B. Burić, B. Drašković, M. O. Giorgi, dr L. Giromella, S. Glumac, I. Golubović, F. V. Gozze, P. Haitilović, I. Hiđa, I. Ivanović, A. Ivanović, I. G. Ivelja-Ohmučević, Ruben Janni, I. J. Kazilar, I. A. Kaznačić, S. Kavović, S. Kerša, V. Klišević, Đ. Kristić, M. Krtica, P. Kulišić, J. Kuničić, I. Lalić, M. Lazarović, M. Lindi, M.

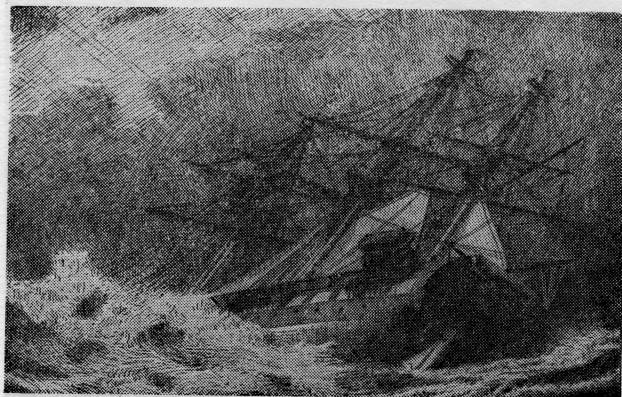
Magud, M. V. Levi Mandolfo, V. N. Marteleti, I. Maskarić, I. Mesi, A. Miletić, T. Mitrović, I. Montenegro, I. Mostahinić, J. Nardeli, P. Natali, L. Novaković, I. Papi, J. Pardo, I. Pasarević, L. I. Perić, L. Perićević, A. Piskulić, M. N. Pozza, P. Prlender, P. Radmili, S. Radinković, O. L. Ranjina, N. Rigi, Jozef Izak Russi, N. Rustan, S. Senkić, I. Sinica, I. Sivrić, M. Stahorović, I. K. Stay, Đ. N. Sorgo, I. A. Sorgo, N. Svilokos, Jozef Terni, S. N. Terni, M. Tomašević, B. Trojani, V. Trojani, P. Trojani, V. Vilenik, I. Vlajki, N. Vojvodić i N. Šodrnja.

Dakle, u tom pomorsko osiguravajućem poslovanju — kao osnivači, organizatori i glavni osiguravatelji — bilo je uključeno oko stotinu dubrovačkih državljana. Oni su bili direktno vezani za uspjeh ili neuspjeh dubrovačkog pomorskog osiguranja u tome razdoblju. Oni su bili u profesionalnom smislu najodgovorniji za sigurno i najdjelotvornije djelovanje osiguravajućih društava modernog tipa u dubrovačkoj državi. Među njima najviše je bilo pomorskih kapetana zapovjednika trgovačkih jedrenjaka izvan jadranske plovidbe i karatista suvlasnika pojedinih karata-dijelova vlasništva dubrovačkih trgovačkih jedrenjaka i izvan jadranske plovidbe. O tim glavnim nosiocima djelatnosti pomorskog osiguranja u Dubrovačkoj Republici vodili smo posebnu brigu pa nam je uspjelo da barem djelomično očistimo zapretenu arhivsku prašinu zaborava koja se bila nataložila na te nekadašnje tako poznate i u ondašnjem pomorskom svijetu priznate pomorske trgovačke poduzetnike i nautičke stručnjake. Tako ćemo u nastavku ovog našeg izlaganja ponešto (više od samog imena i prezimena) donijeti iz njihova života i djelovanja.

Abram Natan Ambonetti je od 1797. do 1806. godine karatista — suvlasnik broda, Ivo Ivanković je pomorac, suvlasnik-karatista jedrenjaka i sudac arbitar u rješavanju pomorsko trgovačkih sporova.

Abram Leona Pardo, brodovlasnik, suvlasnik je brodova jadranske i izvan jadranske plovidbe, pomorski je privrednik, trgovac, sudac arbitar u pomorsko-trgovačkim sporovima. Marin Niko Sorgo suvlasnik je u jednom manjem trgovačkom jedrenjaku. Ivo Vlajki podsekretar je Dubrovačke Republike, veletrgovac, suvlasnik brodova, kućevlasnik i zemljoposjednik: njegove kuće, ljetnikovci, baštine, maslinjaci, gajevi i vinogradi u Dubrovniku, Omblu i Orašću zbog likvidacije nekog dugovanja bili su procijenjeni na 100 000 dubrovačkih dukata. Ruben Ambonetti imao je udjela vlasništva u briku »Fortunato« i u drugim trgovačkim jedrenjacima od 1797. do 1809. godine. Godine 1804. jedan od njegovih karata vrijedio je 600 dubrovačkih dukata. Te godine Ruben Ambonetti osniva u Trstu svoje veliko trgovačko poduzeće. Ivo Bosdari je karatista od 1796. do 1810. godine. U ono vrijeme jedan od najpoznatijih Cavtana pomorskih kapetana, suvlasnik brodova, kartograf i konzul dubrovačke države Jozo Nardeli bio je dosta angažiran u dubrovačkom pomorskom osiguranju; Ivo Papi (također iz Cavtata) patrun-zapovjednik trgovačkog jedrenjaka jadranske plovidbe ujedno je i glavni vlasnik broda, dok je Luko Peričević zapovjednik broda izvan jadranske plovidbe i suvlasnik jedrenjaka. Vicko Vilenik je potomak jedne od najpoznatijih gruških brodogradilišnih poduzetnika koji su imali osim brodogradilišta na Lapadu i svoju trgovačku tvrtku, a Vicko je i suvlasnik-karatista brodova. Kao malu ilustraciju imovnog stanja Vicka Vilenika donosimo ovo: pored ostalog imao je pušku i pištolj koji su bili intarzirani srebrom, a to je vrijedilo 878 dubrovačkih dukata. Miho Vojvodić je pomorski kapetan i suvlasnik broda. Marin Orsat Đorđić je samo suvlasnik-karatista broda. Jedan od najpoznatijih dubrovačkih liječnika prof. dr Lovro Giromella je karatista-suvlasnik broda i pomorski trgovac, kao i Stjepo Glumac. Kapetan Andro Ivanović (porijeklom iz Mravince ponad Slanoga) je revizor brodskih knjiga, sudski stručnjak za pomorsko-trgovačke poslove i karatista-suvlasnik nekoliko karata u tri trgovačka jedrenjaka. Moise Vita Mandolf stoji na čelu snažne trgovačke firme, a on i žena mu suvlasnici su, karatisti, brodova. Kata Ragnina, Orsatova žena također je karatista-suvlasnik broda. Pero Natali rentijer je i suvlasnik broda (godine 1805. uložio je oko 10 000 dubrovačkih dukata u radionicu sapuna u Dubrovniku koju je vodio majstor L. Beson i sinovi). Rafo Andrović, sudski je ekspert i procjenitelj, arbitar u pomorsko-

trgovačkim poslovima, a u zajednici sa ženom posjeduje kuću i »butigu« u ulici »Među crevljarima« u starom dijelu grada Dubrovnika. Stjepo i Anto Bota samo su suvlasnici brodova. Kapetan Ivo Božov Božović poznati je trgovački poduzetnik i sudski je ekspert, a njegov rođak Ivo Jakov Božović patrun-brodar i karatista broda. Marin Hajtilović je procjenitelj brodske opreme na gruškome brodogradilištu i suvlasnik samo dva karata u jednom brodu. Pero Kulišić i pomorski kapetan Ivo Mostahinić samo su karatisti, vlasnici četiri dijela od moguća 24 karata u jednom brodu. Kapetan Andro Miletić je pomorsko-trgovački poduzetnik, sudski arbitar i procjenitelj u brodarsko-trgovačkonovčanim poslovanjima. Kapetan duge plovidbe Tomo Mitrović na čelu je jednog od najjačih trgovačkih poduzeća »Tomo Mitrović & Comp.«, pomorsko-trgovački je poduzetnik, kreditor, sudac arbitar, procjenitelj brodske opreme itd. Pavo Radmili je kapetan duge plovidbe i pomorsko-trgovački poduzetnik, a uz to je sudski stručnjak za pomorsko-trgovačke sporove; kao ilustraciju o njegovoj imovnoj moći donosimo samo ovo: za samo uređenje oko njegove kuće i vrta 1800. godine potrošio je iznos od 1 000 dubrovačkih dukata. Kapetan Stjepo Senkić dosta je bio razvio svoju pomorsku trgovinu; bio je član i sudionik u velikim poslovima »Društva za trgovinu sa SAD« u kojem je bio uloženi kapital u iznosu od 93.931 »Pezze Collonarie«. Uz to kapetan Senkić je i sudski arbitar u pomorsko-trgovačkim sporovima. Kapetan Ivo Sinica sudski je pregledatelj brodskih knjiga i suvlasnik brodova, a kapetan Niko Svilokos iz Koločepa samo je suvlasnik broda. Međutim, kapetan Baldo Trojani veliki je pomorski poduzetnik, ali s manjom srećom u novčanim uspjesima. To zaključujemo prema ovim okolnostima: stanovao je u tuđoj kući, ali imao je visoki standard življenja, a to se može zaključiti po relativno visokoj stanarini-najamnini, po sluškinjama koje su služivale u njegovoj kući, po putovanjima izvan dubrovačke države i to uz pratnju sluga. Nadalje, Baldo Trojani je član trgovačke firme Stipan Kerša & Comp. u kojoj je bilo uloženo 50 000 dubrovačkih dukata. U drugom trgovačkom društvu-poduzeću pod nazivom »Negozio di Mar Nero« također je bio uložio svoj kapital. Osim toga je sudac arbitar, procjenitelj i zakleti sudski vještak za pomorsko-trgovačke novčano poslovanje. Njegov brat kapetan Pero Trojani je do 1800. godine konzul dubrovačke države u Modonu, kad se razbolio i napustio konzularnu službu. Od tada se ponajviše bavi pomorsko-trgovačkim poslovima, a vlasnik je samo dva karata-dijela vlasništva jednog broda. Kapetan Baldo Burić sa Šipana je suvlasnik brodova od nekoliko karata. Kapetan Baldo Drašković je uz suvlasništvo trgovačkih jedrenjaka angažiran u pomorsko-trgovačkoj firmi pod nazivom »Melko Drašković & Comp.« u kojoj je bilo uloženo deklariranog kapitala u iznosu od 44 000 dubrovačkih dukata. Jedan među viđenijim pomorskim kapetanima, trgovačko-pomorskim poduzetnicima, bankarima i osiguravateljima u Dubrovačkoj Republici bio je kapetan Ivo Hida. Bio je zapovjednik velike dubrovačke nave imenom »Il Coraggioso« kada su se na tome brodu događale ne-

mile svađe i tuče među mornarima i vođom palube. Mornari su se tužili generalnom konzulu Dubrovačke Republike u Alicanteu i dobili su zadovoljštinu. To se događalo 1795. godine a četiri godine poslije tih događaja kapetan Ivo Hiđa doživio je brodolom i totalan gubitak broda. Posjedovao je svoju obiteljsku kuću i baštine sa maslinicima na Konalu poviše Dubrovnika. Pavo Haitilović je patrunc-zapovjednik brodova jadranske plovidbe, karatista-suvlasnik je broda i sudski je stručnjak za pregled brodskih knjiga i isprava. Kapetan Ivo Jakova Kazilar iz Cavtata je karatista, kao i kapetan Jako Kuničić iz Koločepa, a kapetan Marko Lindi (u Barceloni je neko vrijeme trgovao), kapetan Marko Magud iz Konavala i kapetan Vlaho Marteleti iz Dubrovačkog primorja također su suvlasnici-karatisti brodova. »Kančeljer« kapetanije u Trstenici na Pelješcu Marko Lazarović je suvlasnik broda.

S obzirom da ćemo u ovom radu donijeti in extenso prijepis statuta-pravilnika osiguravajućeg društva za plovidbu i trgovinu — koje je nosilo naziv »Dubrovačko trgovačko osiguravajuće društvo« iz 1802. godine — sada ćemo, pored onog što se za neke već nešto reklo, progovoriti o direktorima, prokuratorima i članovima-ortacima toga društva. Kapetan Pavo Haitilović u zajednici sa ženom imao je tri karata-dijela vlasništva jednog broda, a bio je sudac arbitar za pomorsko trgovačke sporove. Kapetan Pavo Radmili iz Slanoga zapovjednik je brodova prekoceanske plovidbe, od 1798. do 1815. godine imao je vlasništvo 12 karata, dakle vrijednosti od pola broda. Njegova žena Vaca bila je također suvlasnik broda. Veletrgovac, pomorski kapetan i vlasnik pet i pol karata suvlasništva jednog trgovačkog jedrenjaka Ivo Božov Božović bio je poznati pomorski poduzetnik i stručnjak te sudski ekspert rata; njegova žena Margarite također je suvlasnica za komercijalno pomorske sporove. Kapetan Pero Trojani je suvlasnik broda u visini od dva i pol karata. Isto tako je poznati pomorski stručnjak kapetan Ivo Mostahinić uspješan pomorski poduzetnik i suvlasnik broda; samo je kapetan Mostahinić nešto bolje zarađivao i ugodnije živio još dok je plovio. Godine 1798. na svome brodu ukrcao je svoju ženu

Nikoletu i njihovu djevojku-služkinju Anu Beatović iz Ošljega da kao putnice posjete Trst i Veneciju. Pripadnik jedne od najviđenijih dubrovačkih židovskih obitelji Jakob Terni, suvlasnik je broda, trgovac i gaštald »Universitatis Hebrorum« u Dubrovniku. Ostali članovi ortaci toga novog dubrovačkog osiguravajućeg društva, osim Nikole Rustana i Pera Prledera, bili su karatisti-suvlasnici trgovačkih jedrenjaka Dubrovačke Republike.

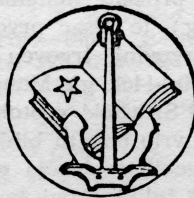
S obzirom na djelatnost pomorskog osiguranja bilo je usko povezano i djelovanje vrlo važne i veoma značajne posebno organizirane pomorske ustanove takozvane Skupštine — Pomorskog konzulata Dubrovačke Republike. Taj Pomorski konzulat dubrovačke države obavljao je poslove oko registriranja, preslušavanja i vođenja uviđaja o brodolomima, pomorskim nezgodama i havarijama na moru (o tome svemu su se vodili posebni zapisnici). Na osnovi zapisnika i uviđaja pomorskih stručnjaka (imenovanih od tog Pomorskog konzulata) o tim pomorskim havarijama rješavali bi se pomorsko-imovinski zahtjevi nastradalih ili havariranih brodova — u prvom redu iz naslova pomorskih osiguranja. Imamo sačuvane te zapisnike, ali tek od 1632. godine. Nedavno smo pregledali još jednom te zapisnike za razmatrano razdoblje u ovom radu pa smo u tim brižljivo vođenim zapisnicima dubrovačkog Pomorskog konzulata našli zabilježeno da su skupštinari te ustanove od 15. veljače 1800. do 6. lipnja 1811. godine registrirali preko 209 pomorskih nezgoda, udesa na moru i havarija trgovačkih jedrenjaka različitih tipova brodova i raznih pomorskih zastava. Od toga je bilo 107 prijavljenih havarija kapetana dubrovačkih trgovačkih jedrenjaka. Od stranih pomorskih zastava najviše je bilo prijavljenih havarija kapetana-zapovjednika trgovačkih brodova sa Apeninskog poluotoka, a brodova pod zastavom austrijske carevine, carske Rusije, Francuske, te Velike Britanije i trgovačkih brodova pod zastavom jerusalimске i papinske države.

(Ovo je odlomak iz znanstvenog rada koji će se objaviti u Analima Zavoda za povijesne znanosti I. C. JAZU u Dubrovniku)

DRUŠTVO PRIJATELJA DUBROVAČKE STARINE

OKUPLJA SVE LJUBITELJE DUBROVAČKE BAŠTINE DA AKTIVNO SUDJELUJU U OČUVANJU KULTURNO-POVIJESNOG NASLJEĐA, POSEBNO URBANISTIČKO-FORTIFIKACIJSKOG SKLOPA DUBROVAČKE REPUBLIKE, NAJZNAČAJNIJEG OSTVARENJA DUBROVAČKOG GRADITELJSTVA KOJE JE UŠLO U POPIS SVJETSKIH VREDNOTA

Društvo
za proučavanje
i unapređenje
pomorstva
Jugoslavije
u Dubrovniku

POZIVA POMORCE I OSTALE SURADNIKE DA UPUČUJU SVOJE PRILOGE ČASOPISU »NAŠE MORE« I TIME ŠIRE POMORSKU MISAO I UNAPREĐUJU NAŠE POMORSTVO